

Tanácskozik az országgyűlés

Dr. Markója Imre expozéja

Amikor a Minisztertanács megbízásából és nevén előterjesztem az országgyűlési képviselők és a tanácsstagok választásáról szóló törvényjavaslatot, ezt annak tudatában teszem, hogy politikai és jogi szempontból kiemelkedő jelentőségű törvényhozási aktusra kerül most sor — mondotta dr. Markója Imre igazságügyi-miniszter, majd hangsúlyozta:

A választási rendszer és a választójog minden államban hű kifejezője az uralkodó társadalmi és gazdasági viszonyoknak, s egyik alapvető eszköze a politikai hatalom gyakorlásának. Így van ez a szocialista társadalmakban is, ahol a választási rendszer és a választójog a munkások részéről a dolgozó nép hatalmának fontos megtestesítője és megvalósítója.

A törvényjavaslat jelentőségét indokolva természetesen azokról a konkrét törekvésekről is szólni kell, amelyek a mi országunkat és népünket vezérlik. Ezek lényegét és alapvető célját abban lehet megfogalmazni, hogy elkötelezett hívei vagyunk a szocialista eszmék megvalósításának, a szocialista társadalom építésének, tehát annak is, hogy a szocialista demokrácia állandó fejlődésével minél teljesebben biztosítsuk népünk legszelebb rétegeinek bevonását a politika alakításába, a közügyek intézésébe, és a közélet ellenőrzésébe.

A választójogi törvényen túlmutató — sokszor igen kritikus — észrevételekkel és javaslatokkal kapcsolatban pedig arról számolhatok be, hogy ezek feldolgozása is folyamatban van, s hasznosításukat az elkövetkező időszak egyik legfontosabb feladatának tartjuk számon. Különösen nagy figyelmet fordítunk majd azoknak a véleményeknek és elgondolásoknak a tanulmányozására, amelyek az új választójogi törvény alapján megválasztandó népképviselői szervek, azaz az országgyűlés és a tanácsok tevékenységének továbbfejlesztésére, tartalmasabbá tételére, illetve a közigazgatás további korszerűsítésére, egyszerűsítésére irányultak.

A Minisztertanács nevén kijelentem, hogy a kormányzati szervek minden erővel törekedni fognak a most lezajlott társadalmi viták tapasztalatainak messzemenő hasznosítására. Ez az elhatározásunk is bizonyítja azt, hogy egész társadalomirányítási rendszerünkben élő és eleven valósággá kívánjuk tenni a demokrácia tisztelgetését, érvényesülését és felelősségteljes gyakorlatát.

Az új választási törvényjavaslat jogi eszközökkel is biztosítani kívánja, hogy az egyéni választókerületekben a képviselők és a helyi tanácsstagok választásakor mindenütt két vagy több jelöltet állítsanak.

A kétszörös vagy többes jelölés természetesen megneveli a jelölő gyűlések jelentőségét is. Ezt a szándékot a jelölő gyűlések számának szaporítása építék elősegíti, mint a tervezetnek az az újszerű rendelkezése, miszerint a képviselő és a tanácsstagjelöltek a választást megelőző napig tevékenységüket és elképzeléseiket választóikkal — egyenlő feltételek mellett — ismertethetik, s ebből a célból a Hazafias Népfront bizottsági gyűléseket szervezhetnek.

A jelölő gyűlésekkel kapcsolatban a korábbiaktól eltérő egyik szabály a következő rendelkezést tartalmazza: A jelölő gyűléseken a választókerület lakoi-

sai és a választókerület területén levő vállalatok, szövetkezetek, hivatalok, intézmények dolgozóinak képviselői vehetnek részt." Ez a társadalmi viták "kohóiban" kiformalódott megfogalmazás — egyrészt biztosítja a területi képviselet elvének maradéktalan érvényre jutását, másrészt nem zárja el a választókerületben levő, ennélfogva a választás alapján létrejövő népképviselői testületekkel és tagjaikkal szükségszerűen szoros kapcsolatban álló munkahelyek kollektívait sem attól, hogy a jelölő gyűléseken részt vegyenek, és javaslatot tehessenek.

A törvényjavaslat fontos, garanciális jelentőségű rendelkezése az is, hogy több jelölő gyűlés tartása esetén a korábbi jelölő gyűléseken elhangzott valamennyi javaslatot — ha a javaslatot személy ott szavazatot kapott — a későbbi jelölő gyűlésen is szavázásra kell feltenni. Ezt az indokolja, hogy a jelölő gyűlések eredményeként az egyes jelöltek személyével kapcsolatban az egész választókerület közvéleményének akaratát meg lehessen ismerni, és a jelöltek se szenvedjenek hátrányt azért, mert a későbbi jelölő gyűlés résztvevői nem ismerik az előző jelölő gyűlés állásfoglalását.

Hasonló a tervezetnek az a szabályozása, amely előírja, hogy a jelölő gyűlések lefolytatásával kapcsolatban bármely választópolgár kifogást emelhet, és e kifogást a helyi, illetve a választókerületi elnökségek kötelesek folyamatosan elbírálni, s ha szükséges, a demokratizmus és a törvényesség védelmében a megfelelő intézkedéseket megtenni.

Külön is szeretném kiemelni, hogy a törvényjavaslat a jelölés egész folyamatában, a jelölő gyűlések megszervezésében és lebonyolításában növeli a Hazafias Népfront szerepét. Ezt a szerepet egyébként a javaslatnak az a rendelkezése is meghatározó jelentőségűvé teszi, amely szerint a jelölteknek — a jelölés elfogadása mellett — arról is nyilatkoznia kell, hogy a Hazafias Népfront programját magukénak vallják.

Ezzel kapcsolatban hangsúlyozni kell, a kétszörös, illetve a többes jelölés nem jelentheti tehát azt, hogy zölds jelzést biztosítunk olyan jelöltek indulásához, akik a szocializmussal, a nemzetközi béke és biztonság ügyében szembenálló alternatívát képviselnek. Azt viszont feltétlenül jelenti, hogy a Hazafias Népfront csak olyan jelöltek indulását forja támogatni, akik a lehető legmagasabb színvonalon tudják a Hazafias Népfront programját megvalósítani.

A törvényjavaslat szellemében a választópolgároktól is azt kérjük, hogy a jelöltek kiválasztása és megválasztása során fejezzék ki a politikáink mellett kiállásukat, ugyanakkor azt is juttassák határozottan kifejezésre, hogy a jelöltek kö-

zül valóban a legrátermettebbek képviselhessek a lakosság egészének vagy az érintett közösségeknek az érdekeit.

A törvénytervezet változtatási szándékait tovább elemezve arról is szólni kell, hogy a tervezet társadalmi vitája során általános egyetértés fogadta az országos választási lista bevezetésére vonatkozó javaslatunkat is. E javaslat értelmében a társadalmi életben jelentős szerepet játszó, kiemelkedő személyiségek köréből képviselőnek javasoltak egy részét — az országgyűlési képviselők mintegy 10 százalékát — országos választási listán jelölnek és választanak meg. E személyeknek a népfrontmozgalomba tömörült politikai, társadalmi és érdekképviseleti szervek javaslati alapján történő jelölése a Hazafias Népfront Országos Tanácsának a jogkörébe tartozna, választásuk viszont az ország valamennyi választópolgárának közvetlen szavazásával történne.

A választási rendszerben bekövetkező lényeges módosulások — így a kétszörös, illetve többes jelölés általánossá válása, valamint az országos választási lista bevezetése — szükségessé tették a szavazás módjának megváltoztatását is.

A jövőben a választás alkalmával minden választópolgár 3 szavazólapot kap: egyet-egyet a választókerületi országgyűlési képviselőjének, a helyi tanácsagnak, valamint az országos választási listán jelölt képviselőknek a megválasztásához. Szavazni csak a hivatásos szavazólapokkal lehet, mégpedig azokra a jelöltekre, akiknek a neve a szavazólapon fel van tüntetve.

Az országgyűlési választókerületben a szavazás úgy történik, hogy a több jelölt közül a szavazó meghagyja annak a nevet, akit képviselővé akar választani; a további egy vagy több jelölt nevét pedig — akire nem kíván szavazni — kihúzza. Ugyanígy történik a helyi tanács tag megválasztása is. Az országos választási listán felsorolt országgyűlési képviselőkre pedig egyetértően úgy lehet szavazni, hogy a választópolgár a szavazólapot — anélkül, hogy azon bármiféle jelzést vagy változtatást tenné — a borítékba teszi és az urnába helyezi.

Ha a szavazó az egyéni választókerületben az összes jelölt nevét kihúzza: ez érvényes ellenszavazatnak számít. Érvénytelen viszont a szavazat akkor, ha nem lehet megállapítani, hogy a szavazó kire adta le a szavazatát; például több jelölt nevét s meghagyta. Az országos választási listát illetően, amennyiben a szavazó csak egyes jelöltek nevét húzza ki, ez a szavazás érvényességét nem érinti, csupán az illeto képviselőjelölthez adott szavazatok számát csökkenti.

A törvényjavaslat vitájában sokan szorgalmazták a népképviselői testületek tevékenységének tartalmasabbá, jobbá tételét.

Az országgyűlést illetően — amelynek létszáma a reális igényeknek megfelelő — csupán egy változtatást javasolunk. Nevezetesen azt, hogy az országos listán megválasztandó mintegy 30—35 képviselővel bővítljön a képviselők száma. Ennek egyedül az az indoka, hogy az egyéni választókerületek kialakult és jól bevált beosztását az országos listára vonatkozó új szabályozás miatt ne legyünk kénytelenek lényegesen módosítani.

A tanácsok tekintetében viszont azt indítványozzuk, hogy a tanácsi testületek létszáma jelentősebben, mint-

egy 20—25 százalékkal csökkenjen. A jelenlegi szabályozás szerint — amely magán viseli azt a korábbi felfogásunkat, hogy a tanácsokat tömegszervezeteknek is tekintették — a községekben 100, a városokban és a fővárosi kerületekben 150, a fővárosban pedig 201 a tanács tagi létszám felső határa. A választásokon általában meg is közelítették a felső határt. A gyakorlati tapasztalatok egyértelműen bizonyították, hogy az ilyen magas létszámú testületek működése és működtetése nehézkes, és nem lehet elég hatékony. Ezért tesszünk a törvénytervezetben — a társadalmi vitában elhangzottakkal egyetértésben — javaslatot e létszámok csökkentésére, úgy azonban, hogy az új testületi létszámok kialakításánál messzeemenően figyelembe lehessen venni a helyi viszonyokat.

A törvényjavaslat lényeges új vonása a visszahívás szabályozása is. Köztudomású, hogy a választással elvileg együtt jár a megválasztott képviselő, illetőleg a tanács tag visszahívásának lehetősége is. Ez az elv azonban a gyakorlatban nálunk — többek között a visszahívási eljárás bonyolultsága miatt — eddig csak ritkán érvényesült. A törvényjavaslat ezért — fenntartva azt a hatályos rendelkezést, amely szerint a megbízatást nem teljesítő vagy arra méltatlanná vált országgyűlési képviselő és tanács tag visszahívható — kimondja, hogy a visszahívást az érintett választópolgárok legalább tíz százaléka is javasolhatja, és a visszahívásról a választópolgárok a

választásra vonatkozó szabályok szerint titkos szavazással döntenek. A visszahívási javaslatot pedig minden esetben megfelelően indokolni kell. A visszahívásra vonatkozó másik lényeges változtatás az országos listán megválasztott — az előzőekben már említett — képviselők esetében van.

Minden választási rendszer alapkérdése, hogy kit illet meg a választójog, közelebbről, hogy ki választhat, kinek van úgynevezett aktív választójoga. Ettől függ egyébként a választhatóság, a passzív választójog is. Az általános és egyenlő választójogért való küzdelem több mint egy évszázad óta meghatározta számos politikai mozgalom tevékenységét, de csak a szocialista társadalmi rendben valósulhatott meg ez az alapelv a maga teljességében. Ez nálunk konkrétan a gyakorlatban azt jelentette, hogy például az 1980-ban megtartott legutóbbi általános választás az ország 10 millió 700 ezer lakosából 7 millió 800 ezer, azaz a lakosság negyede volt választójogosult.

A választójog általánossága tehát a Magyar Népköztársaságban azt jelenti, hogy minden nagykorú magyar állampolgárnak a törvényvel fogva választójoga van, mégpedig nemre, fajra, iskolai végzettségre, illetőleg vagyoni helyzetre való tekintet nélkül.

A törvényjavaslat most következetesen érvényre juttatja azt az elvet, hogy a választójogból kizárás — az elmebetegség esetét kivéve —

csak a bíróság által kiszabott büntetéshez kapcsolódhat. Minthogy a választók névjegyzékéből elmebetegség miatt történt kihagyással kapcsolatban is a bírósághoz lehet fordulni jogvédelemért, ezért a törvényjavaslat szerint a választói jogosultság, illetőleg a választójogból való kizárás kérdésében végső soron minden esetben a bíróság döntése az irányadó.

Befejezésül arra is szeretném felhívni a figyelmet, hogy a választási rendszer reformjának fontos célja volt az egyszerűsítés is. Ezt részben azzal igyekeztünk megvalósítani, hogy a jövőben csak egy jogszabály tartalmazza a választásokkal kapcsolatos összes elvi-érdeki, valamint fontos eljárási rendelkezést, másrészt viszont — ott, ahol erre a a törvényeségi garanciák sérelme nélkül mód is lehetőség nyílt — egyszerűsítettük a választások előkészítést és lebonyolítását is.

Meggyőződésünk, s ebben a társadalmi viták résztvevőinek véleménye is megerősített bennünket, hogy a képviselők és a tanács tagok választásáról beterjesztett törvényjavaslat — ha mindent megteszünk következetesen valóra váltásáért — hasznosan fogja szolgálni a szocialista demokrácia további kibontakoztatásának ügyét s ezzel azt is, hogy a szocialista társadalom építésének feladatait minél sikeresebben megoldhassuk. A Minisztertanács megbízásából ezért kérem önöket a javaslat megvitatására és elfogadására — mondotta végezetül Markója Imre.

Dr. Antalfy György beszéde

A Szegeci József Attila Tudományegyetem tanácskezesét egyetemi tanára, a jogi, igazgatási és igazságügyi bizottság titkára, **Dr. Antalfy György** beszámolt az alkotmány módosításáról szóló törvényjavaslat bizottsági vitájáról.

Előjáróban utalt arra, hogy az országgyűlés tavaly határozatot hozott a jogalkotásról, s ez a határozat — a jogalkotás továbbfejlesztésében — megkülönböztetett figyelmet fordít a demokratizmus és a szakszerűség növelésére. A bizottság úgy foglalt állást, hogy ezeknek az aktuális jogalkotási feladatoknak megfelelő az alkotmány módosításáról beterjesztett törvényjavaslat, amely úgy is jellemezhető: a szocialista törvényesség jegyében irányozza elő államéletünk korszerűsítését, egyes alkotmányos intézményeink továbbfejlesztését.

A javaslat elvárán ki terjed a jogszabályalkotásra, a végrehajtásra, a választási rendszerre, s a közigazgatás szervezésére, vagyis egymással összefüggésben álló alapvető intézményeket érint — hangsúlyozta. — Közismert, hogy mostanában igen sok jogszabályt adnak ki, ami nyilvánvalóan összefügg gazdasági életünk alakulásával is.

Együttal azonban növekszik a szabályozásban a tévedés lehetősége a jogi, szakmai bizonytalanság esetébe. Indokolt tehát, hogy ennek kiküszöbölésére, az eddig már meglévő és általában véve bevált módszerek mellett az alkotmányosság és a törvényesség alapján egy újabb speciális mechanizmus felállítását ki — hangoztatta a bizottsági előadó rámutatva, hogy éppen ezt a célt szolgálhatia az alkotmányügyi tanács is.

Ilyen intézmény mindaddig nem szerepelt jogelvetünkben. Ez az úgynevezett „alkotmánybírókodáshoz" hasonlítható intézmény, a századfordulótól kezdve fejlődött ki Európában, s lényegében a jogalkotás központi és utólagos ellenőrzését valósítja meg. Megjelenési formái is szinte országonként eltérnek egymástól. Elsősorban a nem szocialista európai országok-

állampolgárokat is kötelező jogszabályt. Irányítási rendszerünkben e szabály keletkezés óta jelentős változások történtek, a munkaügyet például miniszter helyett államtitkár irányítja, s ugyancsak államtitkár feladata a környezetvédelemmel kapcsolatos tevékenység irányítása. Ezért tehát a helyes megoldás a bizottság véleménye szerint is az: államtitkár által kiadott jogszabályt ne csak a vállalatok és intézményeket, hanem az állampolgárokat is kötelezze.

Ugyancsak egyetértett a bizottság azzal, hogy erősödjék a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság alkotmányos jogállása s ezzel társadalmi jelentőségének megfelelően a jogi elismeréséhez jusson az ellenőrzésnek ez a sajátos formája. Hasonló egyetértés alakult ki a bizottsági vita során az államigazgatási rendszer átalakításának kérdésében, valamint választási rendszerünk korszerűsítését illetően is.

A jövőben várható fejlődésre figyelemmel megjevezni kívánom, hogy az államigazgatás feladatainak mennyiségi és minőségi meghatározásánál — részben a bürokrácia csökkentés miatt — három alapvető kérdést kell majd az eddigiéknél alaposabban megvizsgálni. Szükséges annak értékelése, hogy az igazgatás elé kerülő feladatok valóban csak állami eszközökkel oldhatók-e meg hatékonyan s mennyiben lehetnének felhasználhatók a társadalomszervezés más formái. Ha indokolt az állami fellépés, akkor sem bizonyos, hogy kizárólag államigazgatási jogi eszközök alkalmazása is lehet.

Előfordulhat hogy helyettesítőként, vagy közvetítőként másfajta állami eszközökkel is élni lehet. Végül: az államigazgatási feladat megoldásakor — és ma ez a levezetőbb társadalmi szervezői forma — szükség lenne annak vizsgálására, hogy az adott esetben a hatóság vagy az irányítási szervezeti módszerek-e a legalkalmasabbak — mondotta dr. Antalfy György s a jogi igazgatási és igazgatási bizottság nevében javasolta a törvényjavaslat elfogadását.